

מדינת ישראל

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

אגף שפות

הפיקוח על הוראת העברית

דגם הוראה

חט"ע

(חוברת לתלמיד)

ירושלים, תשע"ד

כתיבה ופיתוח:

מרכזת הוועדה – מפקחת פיתוח תכניות לימודים באשכול שפות, המזכירות הפדגוגית	קריין שוקחה:
מורה לעברית בבית ספר מקיף א' – שפרעם ומדריך לפיתוח חשיבה	מואפק יוספין:
מורה לעברית בבית ספר תיכון עמל, טייבה	עבד אלמונעם יונס:
מורה לעברית בבית ספר תיכון הגליל, נצרת	רים פאיד:
מורה לעברית בחטיבה העליונה בבית ספר תיכון נזירות סליזיאן, נצרת	רימא חוא:
מדריך ארצי ומורה לעברית בבית ספר תיכון "אלחכמה", סח'נין	שריף ח'לאילה:

ליווי וייעוץ:

מפמ"ר על הוראת העברית, המזכירות הפדגוגית	ד"ר האני מוסא
מפקחת הערכה ופיתוח תכניות לימודים במגזר הערבי	ראודה כרייני
אגף פיתוח פדגוגי א', המזכירות הפדגוגית	

עיצוב :

מדריך ארצי ומורה למחשבים בחט"ב דיר חנא	איליא גנטוס
--	-------------

כל הזכויות שמורות למשרד החינוך, 2014

הצעה לבלגן

העולם נוטה שלא לקבל את ה'בלגניסטים' ומחמיץ להם פנים. 'בלגניסט' אשר דורשים ממנו להיות מסודר, מרגיש רגשי אשמה על חוסר הסדר שלו והוא מאמין כי הוא יצליח טוב יותר אם יהיה מסודר. אולם זה לא תמיד כך. לאלברט איינשטיין, 5 ; 'בלגניסט' מושבע, מיוחס המשפט: "אם שולחן מבולגן מעיד על מוח מבולגן, על מה מעיד שולחן ריק?". מחקרים חדשים מוכיחים כי אנשים מבולגנים הם יצירתיים יותר, יוזמים יותר, מרוויחים יותר ואפילו הורים טובים יותר. למעשה, ממחקרים עולה כי רעיונות מקוריים הולכים יד ביד עם בלגן. אז אולי כדאי לאמץ את הבלגן?

10

מסתבר שיצירתיות עובדת טוב יותר בסביבה לא מסודרת. נגן הג'אז המפורסם מיילס דייוויס טוען כי בהרכבי ג'אז, האלתור הוא הכול. אין סדר מתוכנן מראש והנגנים מתמודדים עם הלא נודע. הנגנים פועלים בסוג של בלגן והם יוצרים את

המוסיקה תוך כדי נגינה. כך הנגנים פתוחים לרעיונות חדשים, וזה מה שהופך הרכב ג'אז להרכב מצליח.

דוגמה נוספת ליצירתיות שבבלגן, לקוחה מהתחום של הורות טובה. מחקרים של השנים ¹⁵ רונות, הוכיחו כי משחק חופשי שילדים ממציאים בעצמם ללא מבוגר ברקע, הוא מרכיב חשוב ביותר בהתפתחות של הילד. בשנים האחרונות פוחתת כמות המשחקים האלו בגלל שהורים רבים אינם מוכנים להתמודד עם הבלגן הכרוך בכך. החוקרים טוענים כי ילדים צריכים משחק חופשי וצריכים לחקור אפן ²⁰ יש לתת לילד חופש במסגרת של גבולות ברורים ולתת לו מקום בו הוא יכול לבלגן, ואפילו לצייר על הקירות. זה מפתח את הדמיון, את היצירתיות, את הבדיקה, את החקירה, ומגביר את הביטחון של הילד ביכולת שלו. המשחק והאפשרות לבלגן משפרים את יכולת הלמידה והמיומנות החברתית ²⁵ ילד. החוקרים דוגלים במה שהם מכנים "בלגן יצירתי". כשעקבו לאורך זמן אחר ילדים שגדלו כך, גילו כי בבגרותם הם הצטיינו במבחנים רבים והם התגלו כאינטליגנטים יותר. החינוך דרך בלגן לא גורם כל נזק, אלא להיפך, הוא גורם לאיתנות אינטלקטואלית.

יזמות וחדשנות גם הם באים בסביבה מבולגנת. ממציא הפניצילין, אלכסנדר פלמינג, היה ידוע כ'בלגניסט'. הוא יצא לחופשה והשאיר את המעבדה שלו מבולגנת. צלחות פתוחות, פתקים, ספרים פתוחים, מכלים לא מסודרים ועוד. כאשר חזר לאחר כחודש למעבדה, גילה כי על אחת מהצלחות התפתח עובש וסביבו נשארה טבעת נקייה מחיידקים. הוא חקר את החומר הפעיל בטבעת הנקייה וגי' ³⁰ הפניצילין. ספק אם הוא היה מגלה את הפניצילין אם הוא לא היה מבולגן באופיו.

כתוצאה מההכרה ביצירתיות, ביזמות ובחדשנות שבבלגן, ארגונים עסקיים כיום מבינים כי עליהם 'לחשוב מחוץ לקופסה' ולאמץ את הבלגן, כדי להגיע להישגים ולחדשנות. ³⁵ מגיעים לזה? מומחים ידועים טוענים כי בלגן יוצר קשרים

חדשים. כאשר יש אי-סדר, המוח עובד בהרבה חזיתות במקביל ואז ייפגשו שני דברים שלעולם לא ייפגשו במקרה שעובדים בצורה שיטתית ומסודרת. סדר יוצר קטגוריות. לעומת זאת, כאשר שוברים את הקטגוריות, מייצרים מפגשים לא צפויים וכך יוצרים הזדמנות "לצאת מהקופסה".

שאלה מעניינת היא האם ניתן "לחנך" את ה'בלגניסט' לסדר, או להיפך – להרגיל או ⁴⁰ וסודר' לייצר בלגן. מחקרים שנעשו באוניברסיטת ניו יורק, הצליחו לנבא עמדות פוליטיות באמצעות תכונות אישיות: נמצא כי מי שליברל בהשקפותיו הפוליטיות נוטה לבלגן, פתוח להתנסויות, סקרן, סובלני ותומך בשינוי. לעומת זאת השמרן היה מסודר, קונפורמי, חובב יציבות, מסורתי, צייתן ובעל שליט ⁴⁵ ג'ית. מחקרים אלה הוכיחו גם כי הנטייה להיות מסודר או חסר חוש סדר היא מולדת, וניתן לשנות אנשים רק במידה מועטה. ואכן, כשם שקשה לחנך אנשים מבולגנים לסדר, כך אנשים מסודרים מדי אינם מסוגלים להשתחרר כי לדעתם "הכול צריך להיות במקום" ו"חייב להיות סדר מוחלט". במקרים קיצוניים, קיימת סכנה שאנשים אלו יהפכו להיות שטחיים וחד-ממדיים.

לסיכום, נכון שקשה לתפקד יותר כהורים כאשר הילד מבלגן את החדר ומפזר בו ערימות ⁵⁰ עצועים. אך האם זה לא כדאי יותר – בטווח הארוך?

ועוד הערה קטנה: כאשר אתם רואים שולחן עבודה מבולגן, תחשבו כי אולי עובד כאן אדם מאוד יצירתי וחדשני.

(מעובד על פי ישראל קדרון, אתר "מאמרים", 13/10/12)

משימות קריאה

1. מהי טענת נגן הג'אז מיילס דייוויס בעניין יצירתיות שבבלגן, וכיצד הוא מסביר אותה?

2. תאר את המעבדה הביולוגית המבולגנת של אלכסנדר פלימינג, וציין מהי ההמצאה שלו?

3. ציין את הפן החיובי העולה מהמחקרים האחרונים שנערכו על אנשים בלגניסטים?

4. איך מתייחסים בדרך כלל לאדם בלגניסט?

א. העולם נוטה לעודד את הבלגניסטים.

ב. העולם נוטה לדחות את הבלגניסטים.

ג. הבלגניסט זוכה להערכה מהסובבים אותו.

5. בטקסט מובאים מחקרים וממצאים.

הבא שתי דוגמאות למחקרים כאלה, וציין מהי המסקנה מכל מחקר.

מסקנה	מחקר

6. ציין את תכונותיו של האדם הליברל ואת תכונותיו של האדם השמרן, על פי שורות 39-48?

7. על פי הטקסט, כיצד מרגיש אדם 'בלגניסט' שדורשים ממנו להיות מסודר?

8. על פי שורות 14-25, איך חופש פעולה במסגרת מסוימת, או בלגן במקום מסוים תורמים להתפתחותו של הילד?

9. "אך האם זה לא כדאי יותר בטווח הארוך" (שורה 50)

כינוי הרמז "זה" במשפט שלפניך, מתייחס אל: _____

10. ציין שני צירופים מתוך הטקסט, המדגישים את חשיבות הַסֵּדֶר בחיים.

11. על פי הטקסט, הנטייה להיות מסודר או חסר חוש סדר היא:

- א. מצב חברתי שניתן לשלוט בו בקלות.
- ב. תכונה מולדת שאפשר לשנותה במידה מועטה.
- ג. תכונה נרכשת שאי אפשר לשנותה.
- ד. תכונה מולדת שאפשר לשנותה במידה מרובה.

12. הסבר, במילים שלך, את הביטוי "לחשוב מחוץ לקופסה" (שורה 33).

13. הסבר, במילים שלך, את הביטוי "בלגן יצירתי" (שורה 23).

14. מהו המסר העומד מאחורי הטקסט?

- א. כל האנשים יהיו בלגניסטים.
- ב. כל האנשים יהיו מסודרים.
- ג. לשנות גישה כלפי אנשים בלגניסטים.
- ד. לעודד את ההורים לחנך את הילדים לסדר.

15. למה ארגונים לא מסוגלים לזוטר על התכנון?

- 1. כי התכנון יוצר הרגשה של שליטה על העתיד.
- 2. כי תכנון הולך יד ביד עם רעיונות מקוריים.
- 3. כי תכנון מוביל להישגים ולחדשנות.
- 4. כי תכנון אינו יוצר הרגשה של שליטה על העתיד.

16. מהו תפקיד המירכאות בביטוי "בלגן יצירתי":

17. מה כתוב בפסקה הראשונה (שורות 1-8) במקום המילה "מאמתיים"?

א. דורשים ב. מרוויחים ג. מוכיחים ד. מראים

18. ילד שנותנים לו מקום לבלגן בו:
1. מפתח את הדמיון ונוטה להיות יצירתי.
 2. לא יכול להיות יצירתי.
 3. אין לו ביטחון עצמי ומתנהג בפחדנות.
 4. כל התשובות לא נכונות.

משימות כתיבה

1. בטקסט כתוב:

"שאלה מעניינת היא האם ניתן "לחנך" את ה'בלגניסט' לסדר, או להפך להרגיל את 'המסודר' לייצר בלגן" (שורות 39-40).

הבע את דעתך על השאלה המוצגת, וכתוב טענה מנומקת שבה אתה מצדד או מפריך את הנאמר. הסבר את דבריך.

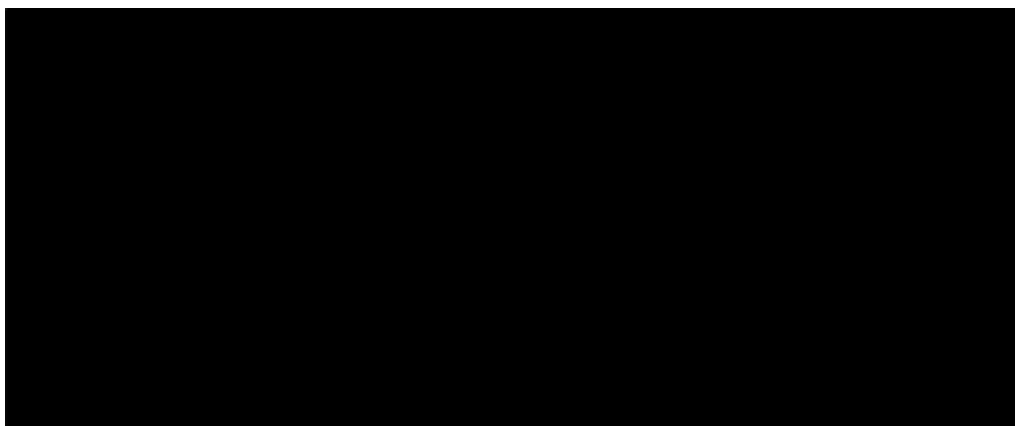
2. מה פירוש אמירתו של אלברט איינשטיין "אם שולחן מבולגן מעיד על מוח מבולגן, על מה מעיד שולחן ריק"? הסבר את דבריך.

3. "אז אולי כדאי לאמץ את הבלגן?"

הבא שני מקרים שבהם כדאי לאמץ את הבלגן, והבא שני מקרים שבהם לא כדאי לאמץ את הבלגן.

4. האם באמת החברה שלנו דוחה את הבלגניסט, כיצד אתה מתנהג עם אדם בלגניסט, האם התנהגותו יכולה לפגוע בך, או שמא אתה יכול ללמוד ממנה?

5. כתוב מכתב תודה לממציא הפניצילין אלכסנדר פלימינג, ובו הודה לו על ההמצאה החשובה שהוא הביא לעולם, וציין את מידת עזרתה לאנשים בנסיבות בריאותיות שונות.

6. כתוב עמדה מנומקת בנושא "סדר וארגון". בכתיבתך ציין את חשיבות השמירה על הסדר לניהול אורח חיים יעיל ואפקטיבי. נמק את דבריך.

7. כתוב הוראות או הנחיות לאדם בלגניסט, שמהן הוא ילמד להיות מסודר.

הוראות לשמירה על
סדר

א. _____

ב. _____

ג. _____

ד. _____

ה. _____

8. כתוב סיכום בורר של הקטע. בסיכומך פְּלוֹל את הנקודות הבאות:

- הטענה המרכזית של הקטע
- שתי דוגמאות לביסוס הטענה
- תכונות הליברל בהשקפותיו לעומת השמרן.

9. כתוב חיבור לפי הפסוק מספר משלי כ"ב, ו': "חֲנֹךְ לְנֶעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ..."

בחיבורך התייחס למשמעות הפסוק, על פי הבנתך, והבא דוגמאות מן המאמר לחיזוק דבריך.

משימות ידע לשון

תורת ההגה ותורת הצורות

1. א. ציין מהו סדר הדגשים וסדר השוואים במילה הַזְדַּמְנוּת, והסבר:

ב. במילה מִסְתַּבֵּר חלה תופעה לשונית. ציין אותה והסבר:

ג. באיזו מילה אין השפעת אות גרונית על הניקוד?

1. מִחְמִיץ 2. נִשְׁאָרָה 3. יִצְלִיחַ 4. מִנְצָרִים

ד. במילה יִזְדָּרְזוּ קיימות ארבע תופעות דקדוקיות.

ציין אותן והסבר כל אחת מהן:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. באיזו מן המילים הבאות יש לשים מפיק?

1. אֵתָה 2. אֲחֵרִיָּה 3. בְּעִזְרָתָה 4. סְדָרָה

הסבר: _____

2. א. מהי דרך התצורה של המילה רַפְּבֵּל?

1. שורש ומשקל

2. בסיס וצורן

3. בסיס ובסיס

4. מילים לועזיות

ב. מהי משמעותו של הצורן הסופי במילה **שבועון**?

1. הקטנה 2. מקום 3. סדר 4. כתב עת

3. מיין בטבלה הבאה את המלים המופיעות במחסן מטה:

מילים שאולות מלועזית	גזירה קווית (בסיס+צורן סופי, הלחם בסיסים, ראשי תיבות)	גזירה מסורגת (שורש ותבנית, בניין ומשקל)

מחסן:

הַרְגָּשָׁה / בְּדִיקָה

4. נְתַח את הפעלים הבאים לפי הטבלה:

הפועל	עבר נסתר	שורש	בניין	פועל בבניין אחר

				נְשִׂאָה
				יְצִלִית
				מְיוֹתָס
				הַתְגַּלוּ
				בָּאִים
				מְיַצְרִים

5. כתוב את הפועל בצורה הנכונה, בהתאם לנדרש בסוגריים:

- (1) התלמידים (נ-ג-ע, הפעיל) _____ היום למרות העומס בכבישים.
- (2) אתמול השחקנים (ת-פ-ק-ד, פיעל) _____ ביעילות על המגרש.
- (3) קשה לחנך ילדים (ב-ל-ג-נ, פועל) _____ להיות מסודרים.
- (4) רוצים (ש-ח-ר-ר, התפעל) _____ מהר מתחושת חוסר הסדר.
- (5) החברים (פ-ג-ש, נפעל) _____ מחר בדירה המבולגנת.

6. קרא את המשפטים שלפניך, וכתוב את המילה הנכונה, בהתאם לנדרש.

- (1) החוקרת סיימה והתלמידים קראו את (ממצאים שלה) _____.
- (2) הייתי עד ל(חקירה שלהם) _____ של הנאשמים.
- (3) קראתי את (הספרים שלו) _____ לפי הסדר.
- (4) ביקרתי בארץ (מולדת שלהן) _____ הרחוקה.
- (5) ניכרת לכולם (שליטה שלנו) _____ בחומר.

7. כתוב בסוף כל משפט מהו סוגו התחבירי ומעל כל מילה מסומנת בקו, את תפקידה

התחבירי.

1. העולם נוטה שלא לקבל את ה'בלגניסטים' ומחמיץ להם פנים. _____
2. 'בלגניסט' אשר דורשים ממנו להיות מסודר, מרגיש רגשי אשמה. _____
3. אנשים מבולגנים הם יצירתיים. _____
4. נגנים פתוחים לרעיונות חדשים, וזה מה שהפך הרכב ג'אז להרכב מצליח. _____
5. החינוך דרך בלגן לא גורם כל נזק, אבל הוא גורם לחוזק אינטלקטואלי _____

8. קרא את המשפטים שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

- i. האם ילדי שנות האלפיים צפויים להתגעגע אל החלל הסטנדרטי הזה?
- ii. מקצועות שעשויים לעורר געגוע הולכים ונעלמים.
- iii. מי יכול לטפח תחביב אחרי שעות עבודה?

א. העתק את המשפט היוצא דופן מבחינת סוגו התחבירי.

ב. קבע את הסוג התחבירי של המשפט שהעתקת.

ג. לצירופים המסומנים בקו בשלושת המשפטים יש אותו תפקיד תחבירי.
ציין מהו התפקיד התחבירי.

9. סמנטיקה

בחר במילה הנכונה מתוך השתיים המודגשות בכל סעיף:

1. אני מתגעגע ל- **שְׁנֵי** / **שְׁנֹת** הילדות.
2. אפשר להיפגש בצומת **הבאה** / **הבא**.
3. הגננת מאשימה אותי שנגעתי בצבעים הטריים, אך אני לא נגעתי **בָּם/בָּהֶם**.
4. עובד הבניין **מְצִיעַ** / **מְצִיעַ** שינויים בתכנית.
5. הנהג יצא מהתאונה עם שיניים **שבורות** / **שבורים**.
6. עקרת הבית הגיעה לסופרמרקט **ברגל** / **על רגליה**.
7. ראש העיר שלח את ידו **לְכַסְפִּי** / **לְכַסְפֵּי** הציבור.
8. עברו עליי לילות **קשים** / **קשות**.
9. נדמה לי שאני מכיר **אותך** / **אותך**.
10. התלמיד **עלול** / **עשוי** להצליח בבחינה.

10. מבנה משפט

א. לפניך משפט:

להורים נכונות לסייע לילדים.

הפוך את המשפט למבנה משפט פועלי.

ב. לפניך משפט:

עצי האפרסק מלבלבים באגף הדרומי של גינתי.

הפוך את המשפט למבנה משפט שמני.
